

HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'İN MENSUR ŞİİRLERİ

Dr. Niyazi AKI
Yeni Türk Edebiyatı Profesörü

Uşaklıgil'in 1889'da yayınladığı "Mensur Şiirler" ve "Mezardan Sesler" adlı iki kitapta toplanan mensur şiirlerini tanıtmadan önce bu edebî türün edebiyatımızda belirme ve gelişmesini görmemiz, 1889'a kadar kısa tarihini yapmamız, Uşaklıgil'in bu yazılarının duygu ve düşünce yükünü, yapısını ve hangi zevklerin ürünü olduklarını bilmemize yarayacaktır.

Geçen yüzyılda edebiyatımızın kendisine geniş ölçüde örnek aldığı edebiyat Fransız edebiyatıdır; Uşaklıgil'in tanıdığı ilk yabancı dil fransızcadır ve dolayısıyla batıya bağlı ilk edebî zevki de bu kaynaktan gelir. Fransa'da mensur şiirin bazı özelliklerini taşıyan düzyazıya, 1842'ye kadar "prose poetique-şairane düzyazı" deniliyordu; fakat, fransız şairi Aloysius Bertrand "Gaspard de la Nuit" adlı mensur şiirlerini yayınlayınca şairane düzyazının adı "mensur şiir- poeme en prose" olur; bu suretle yeni bir edebî tür ortaya çıkar. Yeni türün özelliklerini ve kişiliğini bulmasını, tutunmasını, sırasıyla Baudelaire, İsidore Ducasse ve Arthur Rimbaud sağlar. Bu yeni türün edebiyatımızda belirişini görmek için ise Şinasi'ye kadar gitmek gerekir.

Bilindiği gibi: geçen yüzyılın ortalarından itibaren yapılan edebî çeviriler yalnız duygu, düşünce ve zevkimiz üzerine etki yapmakla kalmaz, bunları bildirme yollarımızı da etkileyerek değiştirir; bu durumun bir örneğini de mensur şiir denilen edebî türün edebiyatımıza gelişinde görürüz; çünkü, mensur şiirimizi hazırlayan etgenlerden biri, manzum yazılardan düzyazıya yapılan çeviri ve yorumlar ise, öteki de, yabancı bir dilden dilimize yapılan şiir çevirileridir. Çeviri, dil özelliklerinin doğurduğu zorluklar yüzünden bazı fedâkârlıkları gerektirdiği için yabancı dilde yazılmış bir şiiri çevirmeyi, o şiirin hiç değilse dışyapısını zorlama saymak yerinde olur. Böyle çevirileri yaparken şiirin içyapısını ve derinliğini önemser ve ona sığınırız. İşte bu dışı bırakarak içe yöneliş mensur şiire doğru atılmış ilk adım olur.

Pertev Paşa'nın Hugo ve Rousseau'dan birkaç çevirisi bulunmasına rağmen, edebiyatımızda, bir batı dilinden şiir çevirme, yani şiirin dışyapısını kıs-

men de olsa reddetme hareketinin başında Şinasi görülür. Onun 1859 yılında Fransız edebiyatından yaptığı şiir çevirilerinin önemi şöyle belirtilir: "1859 senesinin en mühim mahsulü Şinasi'nin Fransızcadan yaptığı şiir tercümesidir. Lamartine'i, Musset'yi, Hugo'yu Racine'i, Boileau'yu küçük temrinlere benzeyen mısra ve beyitlerle Türkçe damla damla da olsa nakle çalışan bu kitap, şiirin söz ve mânaya dayanan sanatlardaki mevkii dolayısıyla bize yeni ve başka bir geleneğin kapısını açar. Türk şiirinin hakiki müceddidi, ufuk değiştiricisi, doğrusu isteniyorsa bu kitabın sahibidir (1)". Bu çevirileriyle Şinasi'nin eski şiir anlayışımızın yanına getirdiği yeni anlayıştan başka şiirin dış yapısına verdiğimiz önemi sarsması da hesaba katılırsa bu kitabın değeri daha da artar. Onun bu çevirilerinde, uzak da olsa, bizi bir gün şiirin şekil özgürlüğüne ulaştıracak bir başka estetik görüşün ışığı sezilir. Nitekim "Efkâr ve hayalât ve hissiyat ile bunları tebliğ için istimal olunan elfaz ve tabirat arasında tenasüp buldukça söz -gerek mensur olsun gerek manzum- hemen daima güzel ve bazan da hem güzel hem de ulvi düşüyor(2)" sözleriyle Recâzade'nin şiirin iç ve dış yapısına aynı önemi vermesi şiirin şekil özgürlüğüne giden bir aşama sayılabilir. Hatta Recâzade'nin zaman zaman nazmı dar bularak bazı gazelleri düzyazıya çevirmeye, yorumlamaya kalkması şiir elemanının düzyazıya geçmesine sebep olur. Böylelikle Nağme-i Seher (1871) ve Zemzeme'ler (1885) yazarının bu çalışmaları edebiyatımızda mensur şiirin gelişmesine yol açar. Bununla beraber bu yeni türün tutunmasına yardım eden eserlerin başında Namık Kemal'in İntibah'ını (1876), Hâmit'in Makber'ini (1887) ve Mustafa Reşit'in Gözyaşlar'ını (1888) saymak zorunluğu vardır.

Bu yılların, yabancı dilden şiir çevirme, Türkçe şiirleri düzyazıya çevirme ve yorumlama yolu ile gelişen ve kendisine şiir elemanı karışan düzyazısı, romantik temleri tercih ettiği gibi bunları, duygu ve metafiziğe yönelen bir düşünce arasında titreyen bir dille işler; bu düzyazı, kreşandolar, aşırılıklar ve antitezlerle örülü cümlesi, duygu ve düşünce yoğunluğu ile Hâmit'in Makber'ine yazdığı önsözle en olgun aşamaya ulaşır. İşte Uşaklıgil, düzyazımızın ulaştığı bu aşamadan sonra ve belki de kısmen bu yazıların etkisi altında mensur şiirler yazmaya başlamıştır.

1868'de doğan Uşaklıgil "Mensur Şiirler" adlı kitabının başına koyduğu yazıya göre on altı yaşındayken, yani 1884'te mensur şiir yazmaya başlamış, bunları 1889'da "Mensur Şiirler" ve "Mezardan Sesler" adlarını taşıyan iki kitapta toplayarak yayınlamıştır(3). Birinci kitabın "Mensur Şiirler" başlıklı yazısını yazarın hem yazı hayatını aydınlatması, hem de bu yeni türden

(1) Ahmed Hamdi Tanpınar- XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi s. 106.

(2) Zemzeme III. s. 9.

(3) Uşaklıgil Halid Ziya- Mensur Şiirler, Mezardan Sesler, İzmir, Hizmet Matbaası, 1307/1889. (Kitap halinde yayınlanmadan önce Mensur Şiirlerin bir kısmı, Mezardan Sesler'in tümü, İzmir'de çıkan Hizmet gazetesinde tefrika edilmiştir).

ne anladığını göstermesi bakımından önemli bulduğumuz için aynen veriyoruz: "Mensur şürler hayalhanemde açılmış birtakım nazik, narin fikirlerdir. Anlar bence pek kıymettardır. Çünkü giryelerimi, neşvelerimi musavverdiler. Ben anları takdis ederim; çünkü hissiyatımı, mütalâatımı natıktılar. Bunlar kimse için yazılmamıştır, yazılmak için yazılmıştır, anın içindir ki şâirlerinin takdiri. adem-i takdiri anlar için ehemmiyetsiz kalır. Yine anın içindir ki her türlü alâyiş-i zahirîden mütecerrihtirler. Muharriri anları o kadar âli buldu ki tezyinat-ı lâfziye ile telbisten hicabetti. Bu makaleleri tevlit eden *fikirler şairane* olduğu için anlara *mensur şürler* namını vermek istedim. Siiri *vezin ve kâfiyede* arayanların edecekleri itiraz indimde bir itiraz-ı hiça hiç kalır.

Bu makalelerin bazıları yeni yazılmış şevler değildir. İçlerinde on altı vâşımndanberi karalanmışlar da vardır. Bir fikrin derece-i terakkisini göstereceği için bunları yazıldıkları tarih sırasıyla tertip ettim; binaenaleyh şu zamanıma en uzak olanlar mecmuanın evveline tesadüf edenlerdir. Bunlardan kızarmak lâzım geleydi, hiçbirini neşretmezdim.

Bunları beğenmemekle beraber perişan bir halde ötede beride bırakmak bana hoş görünmedi; bir nam altında cemetmek istedim. Şu hareketim benden başka birisini daha memnun bırakırsa teşekkür ederim-s. 3-4"

Bu küçük yazı incelenince yazarın bunları hangi yaşlarda yazdığını, şahsî duygu ve düşünceleriyle iç gelişmesini yansıtmayı için nasıl bir zaman sırasıyla düzenlediğini gördükten başka, *mensur şiirin* dışına ve içine ait iki yönlü kanaatlarını da buluruz :

- a - Kelimelerin getireceği süsten kurtulmuş, vezinsiz ve kafiyesiz şiir olabilir; içi olan şiirin dışa ait süslere ihtiyacı yoktur.
- b - Bazı fikirler şairânedir, o zaman onlara mensur şiir adı verilebilir.

Bu yazıya bakılınca Uşaklıgil'in taşıdığı duygu ve düşünceye önem verdiği ortaya çıkar. Aşağıda her iki eser üzerinde düşünce, duygu, tasvir, imaj ve müzikalite bakımından yapılacak incelemeler de bu mensur şiirlerin daha çok düşünce yönünden zengin olduğunu doğrulayacaktır.

II

Yazılış sırasına göre kırk sekiz parçadan meydana gelen "Mensur Şiirler"de göze çarpan ilk özellik 16-21 yaşlarının duyarlılığıdır. Hayata başlarken her şeyi iyi, kusursuz, güzel ve devamlı görme arzusuna çarpan aksaklıkların uyandırdığı karamsarlık ise bu duyarlılığın tek rengidir, denilebilir. Bu parçaları düşünce, duygu ve tasvir olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür :

1- Her hangi bir konuyu ele alarak işleyen (*Bir Hayal, Müteverrim, Hayat mıdır?, Ağlarım, Hande-i Giryenâk, Mazi, Zevce, Seryar-ı Feza, Nisar-ı Hayat, Hayat-ı Fuş Alût, Düşünüyorum, İnsan, Şair*) düşünce yazılarına

göre, insan hayatın yükü altında boşuna eziliyor. çünkü her çaba bir boşluğa açılır. Bütün özellikler gökyüzündedir. İnsanı hayata bağlayan ümitler de boştur. Hayatın faniliği karşısında ağlamaktan başka ne yapılabilir?.. İnsanın sevinci ve acısı kendi dışındaki olaylara bağlı olarak değişir. Her şey değişiklikle devam etmelidir.

Kadının ailede ve erkek hayatındaki yeri çok önemlidir; bunun için düşmüş kadının acı çilesini hafifletmek toplumun görevidir.

İnsanlar doğanın bağrında yaşadıkları zamanlarda daha mutluydular; medeniyet onlara bazı imkânlar verdi, ama, daha mutsuz yaptı; çünkü toplum ve medeniyet yapmacıklık ve ihtiraslı insanı yarattı.

İnsan hayatı, ilk nefesten son nefese kadar bir oluşma ve bir son bulma arasında kalan kısa bir zaman parçasıdır.

Şair başka semalara bakar, başka dünyaları düşünür; mazi her şeyi tatlılaştırır, bunun için maziye özlem duyulur.

Uşaklıgil bu felsefi, sosyal ve estetik görüşlerinde genellikle Platon, Rousseau ve Baudelaire'in etkisinde görünür.

II- Duyguları konu eden yazıların sayısı biraz fazladır (*Tahattur, İncizap, Bir İntihar-ı Mükerrer, Heyhat bir Ruya idi, Bir Kalb ki Bir Mezar, Yad-ı Hazin, Sarı Gül, Giryeye-i Handenâk, Hatırlar mısın?, Ne Demiştin?, Çoban Kızı, Raksan, Bir Hitap, Giryeye-i Tabiat, İstiğrak, Bir Hatıra, Bir İhtiyac-ı Ruh, Kumere Karşı, O da Beni Seviyor, Bir Gece.*)

Bu yazılarda, bir ruhla başka bir ruhun konuşmasını andıran bakışlar acı anılarla dolu bir mezara benzeyen kalb, sevgi, sevginin süreksizliği, sevgiyi açma tereddütleri, kavuşma gözyaşları, kadın özlemi, ölümü haber veren önsözler üzerinde durulur.

Uşaklıgil, düşüncelerinde olduğu gibi duygu konusunda da karamsardır.

III- "Mensur Şiirler" in hemen hepsinde tasvir unsuru bulunmakla beraber (*Cevlân, Denizde, Sahrada, Şelâle-i (Müncemir, Fevvere-i) Ateşin, Fırtına, Cenk, Gurup,, Genç Kız, Zühre'ye, Bir Levha-i Bahar, Şinaver*) adlı parçalar sadece tasvir için yazılmış gibidirler.

Bu parçalarda tasvirler, hareketli, ya da hareketsiz olmak üzere iki nitelikte görülür. Birincilerde, at sırtında bir genç kızın hayali kamçılayan dalgalanmalarla ilerleyişini, güneşin ufka doğru inişini ve yarıya kadar denize gömülüşünü, güneşin yürüyüşünü, ışık altında eşyanın renk değiştirmesini (Gurup adlı parça), şelâlelerden su zerreciklerinin uçuşunu, lâvların akışını, fırtınayla ezilen ormanın inleyişini, savaşa doğru ilerleyen birlikleri, mermilerin uçuşunu, ayaklar altında kumların çıkardığı sesi, kuşların uçuşunu, çıplak kızın suya girişini izleriz.

İkincilerde ise, hayal ve sevgi dolu bakışları, yapraklarda asılı yağmur damlalarını, genç kız saçlarında duran ışığı, çiçekler arasında bir başka

çiçek gibi uzanan genç kıızı, yaralılar ve savaş kalıntılarıyla dolu ölü sahaneleri seyrederiz.

Uşaklıgil'in bu tasvirleri gerçeğin gözlemiyle olduğu kadar hayalle de beslenir.

"Mezar" ve "Mezardan Sonra" adlı iki parçaya gelince, bunlar bizi, konu birliği olmayan "Mensur Şiirler" den alarak ölüm ve hayatın sırrı gibi âdeta iki cepheli bir tek konuyu işleyen "Mezardan Sesler"e götürürler.

Uşaklıgil "Mezar"da mezar üzerine şöyle konuşur :

"..Mezar, fenanın müntehası, bekanın iptidasıdır. Hüzünler, kederler, hayaller, sürurlar, orada mahvolur; ilâkin mezar, hakikatın penahı, esrar-ı hilkatın cilvegâhıdır. Mezar ulviyeti süfliyetten tecrit, beşeriyeti melekiyete taklip eder, bir tasfiyegâh-ı ulvidir...-s. 61. "

"Mezardan Sonra" da ise, bize, kendi hayatına ait acı bir olayı verir:

"...Validesini oraya ne için koyduklarını anlayamıyordu. Alnından soğuk soğuk terler dökülüyor, kalbini bır pençe tazyik ediyordu. Birdenbire etrafta hüküm süren sükûnet içinde toprağın tahtalar üzerine sukutu işitildi. Bu seda kulaklarında son bir veda gibi müthiş bir suretle taninendaz oldu; âsabından bir seyyale-i raşe ceryan etti; mezara atılmak, bu vücudu setreden tahtaları atıp validesini mezarın kolları arasından kurtarmak istedi; lâkin heyhat!... -s. 101"

Karısı Fatma Hanım'ın kaybı Hâmit'e nasıl "Makber"i yazdırırsa, annesini kaybedişi (1) de Uşaklıgil'e hiç şüphesiz ölçü, şekil ve şiir farkıyla "Mezardan Sesler"i yazdırır.

III

Uzun yağmurlar yüzünden evde kalan yazar, hava açar açmaz kendini dışarı atar. Ayaklar altında ezilen çimenler, dallar arasından çıkmaya cesaret edemeyen kuşlar, yüksek bir daldan düşen damlayla sallanan yapraklar. yazar yürür, yürür. Nedense kafasındaki bir düşüce yazarı mezarlığa sürükler. Tereddüt ve korkuyla mezarlığa yaklaşır:

"Vücutlurını bir kefen parçasına sararak toprakların a'mak-ı muzlimesine atan bu ölüler içinde hayatımı dolaştırmaktan ürktüm; lâkin bu haşyet o kadar tatlı, o rütbe cazip idi ki tahammül edemedim, titreyerek kapıyı ittim- bs. 5"

Etrafında gördüğü mezarlardan şaşırın yazar bunlardan birinin üzerine düşerek burun buruna geldiği mezartaşını okur: "ZÂİR! SEN BİR HİÇSİN..." Sonra mezardan gelen ses devam eder :

(1) Uşaklıgil "Yirmi yaşındayken annesini kaybeder. Büyük acı ona hizmette tefrika edilip sonradan kitaplar serisinde çıkan Mezardan Sesler'i yazdırır" (Dr. O. Ömertoy-Halit Ziya Uşaklıgil, 1965, s.4)

”Evet, sen hiçsin, mücerret hiçsin!”

Yazar kendisini ”etleri çürümüş, damarları çözülmüş bir yığın kemik halinde görmeye başlar, kalkıp gitmek ister fakat başaramaz; çaresizlik içinde mezardan gelen sesleri dinler; ses özetle şu konular üzerinde durur:

Kâinat, dünyaların ve hayatın doğuşu.

İnsanın yeryüzünde belirişi, boş gururu.

Ruhun devamlılığı, bedenın süreksizliği, canlılardaki değişme.

İnsanın bütün duygularına ve zekâsına rağmen aczi.

Savaş denen felâket ve insanın kan içme arzusu, savaşın getirdiği acılar.

Medeniyet ve terakkinin sonucu sefalet ve cinayet olmuştur.

Para çok, kudret kazanmış ve her şeye hâkim olmuştur.

Zengin ve rahat insanlar yanında, aç, sefil, ekmeksiz ve ilâcsız insanlar var.

Ekmek için kendini satan genç kadınlar var.

Zıندانlarda yatan insanlar var. Bunların hepsi mi suçlu; bunları neden kurtaramıyoruz ?

Medeni dünyada saadet ve refahın kaynağı, felâket ve sefalet olmuştur.

”İnsanlar hayatın amacını değiştirmişler, doğaya aykırı bağların içine düşmüşler; bütünüyle insanlık, sarhoş bir insan gibi duracak bir nokta bulamayarak dönüyor”

Aşağı yukarı bu konular üzerinde konuşan ”Mezardan Sesler” zaman zaman yükselen bir tonla karşısındaki ölümlüye çıkarır :

”Sen bu medeniyeti gaye-i hayat, kendini ekmel-i mahlûkat mı zannediyorsun?-s. 41” Bir gün dünya yine kalacak, fakat sen ne olacaksın.

Bu günkü vücudun annenın südiyle beslenen vücudun değildir.

”Vücudun bir inkilâb-ı daimî içinde yaşıyor; her saniyede bir zerre hayattan düşünüyor, her saniye bir yeni cüz’ü teşekkül ediyor. Sen müddet-i hayatta teakub-ı hayat ve memat (s.23)

... Sen her dakika, her saniye ölüp dirilmektesin - s. 24”

Yaradılış karşısında insanın âciz, zayıf, fakat gururlu olduğunu söyledikten sonra ses susar.

Yazar, gökyüzüne bakar, uzak dünyaları, onlardaki hayatı düşünür,lâkin hepsini birer yıkıntı, birer ölü gibi görür; hayat, ölüm, hayat ölüm, akışını düşünür. Bu düşünceden sonra yazar için mezar bir beşikden farksız olur, ölüm içinde hayat görmeye başlar, hayatla ölümün eşit olduğu kanısına varır.

Görülüyor ki ”Mezardan Sesler”de yazar,kâinatın doğuşu, gelişmesi ve sonsuzluğu üzerinde dururken buna paralel olarak insanın bu sonsuz varlık içinde ne kadar kısa ve ölümlü bir hayatı olduğunu ele alarak bir karşılaştırma yapar.

Mensur şiirler'deki gibi Mezardan Sesler'de geniş tasvirler yoktur; bununla beraber, yağmurlu güne ait dikkatli gözlemler vardır:

Yağmur altında ezilen kırlar...

Pencereden açılan dar ufuk... Gökyüzünün yırtılması.. güneşten akan hafif ışıklar. . Gökyüzünün karanlık örtüsünden çıkarak lâciverde bürünmesi.. Karanlık birer dikey gibi serviler..

Bu gözlemler yanında okumaların beslediği hayalî tasvirler de yapar; ses sustuktan sonra gökyüzünü seyrederken düşündüğü öteki dünyaları çizen sayfalar bunlara birer örnektir. Bu hayalî tasvirlerin en başarılıları hiç şüphesiz mezar içinde çürüyen, etleri kemiklerinden sıyrılan ölümlere aittir; ölümü bir bilyolog göziyle düşünen yazar, kendisini de hayalinde bir ölü olarak görebiliyor.

Uşaklıgil'in her iki kitabında görülen tasvirlerde resim unsuru bize tablo yapma gayreti hissettirecek kadar hâkimdir.

IV

Yukarıda görüldüğü gibi mensur şiirlerinde düşünceyi ön plana alan, şiirini âdeta yalnız düşüncede arayan Uşaklıgil acaba bu şiiri bulabilmiş midir? Bu soruya cevap vermeden önce yazarın bu "düşünce" kaygısına neleri feda ettiğini belirtelim.

Geleneksel şiir anlayışımızın kaçınılmaz unsurlarından biri benzetmedir. Benzetmenin, gerek objeyi bir başka objeyle karşılaştırma, ya da ikileme yoluyla, gerçek obje ile benzetilen obje arasında gidip gelen bir titreşim, bir dinamizm yaratma gücü vardır; her hangi bir imajın yarattığı duygu ya da düşünce heyecanı bu titreşimden gelir. Uşaklıgil bu güçten her iki mensur şiir kitabında da fazla faydalanmaz. Bununla beraber, daha çok duyguları anlatan yazılarında olmak üzere bazı örneklere rastlanır :

"Hazin ziyalar... Semanın lâciverdine benzeyen mavi gözler... melekler gibi nurani bir şekil alan ağaçlar beyaz kefenlere bürünmüş mevtalara.. karla rekabet edecek kadar beyaz omuzlar... ziya halinde gelen tebessümler... bir hande gibi gökyüzüne çıkan ruh... bulutlar ardında gözyaşları altında gözlere benzeyen güneş.. hâtıraların mezarı olan kalb.. yaralı kuş gibi çırpınan kalb..."

Uşaklıgil'in bu yazılarındaki dilini genellikle tabiat besler; bu yazılarda sırasıyla, gökyüzü ve yeryüzü unsurları görülür :

"Sema, gök, mehtap, gece, kevâkip, kamer, ufuk, nücum, yıldızlar, güneş, donuk ziya.. " Su, su zerrelerinin bulutu, suda akisler, münever sular, deniz, yağmur, bulut, çiçekler, çimenler, kuşlar, kırlar, yapraklar, ağaçlar..."

Rahatlıkla yakalanan bu lûgatın yanında "ruh, melek, hayat, fena, ölüm, adem.." gibi soyut bir kelime kategorisi de vardır .

Halit Ziya'nın bu mensur parçalarında yer yer " Mezar fenanın mün-tehası, bekanın iptidasıdır.. Ey ye's âlûd kalblar! Ey medfen-i sürur me-zarlar!" gibi kelime dizisinden ve aksandan gelen bir ritm vardır; buna bazan bütün bir parçada rastlamak da mümkündür.

«HAYAT MIDIR ?

Güneşin tulûundan evvel çıkma gruptan sonra girmek; çalışmak çabalamak, hurd ü hâş olmak! Ne için? Bir lokma ekmek için! Soğuklarda üşümek, yağmurlarda ıslanmak, top-raklarda yatmak, titremek, donmak, Ne için? Başkalarının istirahatını husule getirmek için! Yer altlarında imar-ı hayat etmek, hava-yı nesimi-yi zehirnak olarak teneffüs etmek rutubette ömür sürmek, güneş görmemek, beşerken bir yılan gibi yaşamak, verem olmak, ölmek! Ne için? Ölmek için!"

Soru cümlelerinin, ünlem cümlelerinin bu mensur parçalara getirdiği ifade gücünü de küçümsemek gerekir. Bununla beraber, imaj, ritm ve cümlelerin tonu yönlerinden yapılacak incelemeler Halit Ziya'nın mensur şiirlerindeki bazı özellikleri ortaya çıkarır, fakat onlardaki asıl şiir unsurunu açıklayamaz; çünkü bu yazıların asıl şiir unsuru, yazarın da dediği gibi, duyguda ve düşüncededir.

Uşaklıgil, duygulandırmak ve düşündürmek için yazdığı bu mensur şiirlerde psikolojik, sosyal hatta biyolojik yönlerden insan kaderine eğilir. İnsanlar arasında yaşarken baktığı insanın yakınlıklarında eksiklik, sevgi-lerinde süreksizlik, günlük yaşantılarında mutsuzluk görür. Çevresine bile tamamen uyamamış insan bazı ölçülerde yalnız sayılır. Onun bu dokunaklı tarafında şiir unsuru vardır.

"Mensur Şiirler" in bazı parçalarında masum sevişmelerin hâtıralarını tekrar yaşama denemesi görülür; fakat bunların tadı buruktur; bu anılar artık kalbe bile ağırlık vermektedir. Geçmişte olsun, yaşanan zamanda olsun, umulan dolgunluk bulunmazsa hayal kırıklığı doğar. Uşaklıgil'in yazırlarında bu kırıklıktan gelen bir şiir de vardır. Toplumsal ortam ilişkilerinde, eksiklik-tamlık, süreksizlik devamlılık, mutsuzluk.. halindeki zıt uçlara bakışta, birşey olarak insanın iç dünyasındaki unutmama-hatırlama ve bunların bazan arzumuzla bazan kendilerinden doğuş ve ölüşlerindeki oynak varlıklarına bakışta bir dinamizm vardır. İşte şiir unsuru bu dinamizmde yani, bu uçlar arasında duygu ve zihin gidiş gelişlerindedir.

"Mezardan Sesler" deki şiir unsuru ise iki varlık paralelinin yürüyüşündedir. Bunlardan biri, başlangıçtan sonsuza doğru uzayan sonsuz, varlık, ötekisi bu varlığa paralel küçük oluş ve yokoluşlar çizgisizidir. Bunlardan birincisi evren ikincisi i n s a n dır. Burada, sonsuz ile sonlunun bazan birleşmesi bazan da kopması olayı ile karşı karşıyayız. Ölümsüz-ölümlü, varlık-yokluk, yaradan - yaratılan gibi sürekli değişimlerin arasında insan sü-

reklilik ve ölümsüzlük bakımından bir "hiç"tir. Sonsuz varlıkla bu hiçin yanyana bulunuşunda, ölümsüze karşı ölümlünün savaşında, bizi dalgalandıran, bu uçlar arasında götürüp getiren bir güç vardır, şiir unsuru bu güçtedir.

Kitabını bitirirken "Ölümsüz sonsuzluk, başlangıç, son, küçük büyük tanırmaz. Onun için her şey eşit ve denktir" cümlesinde pentheiste bir görüşle bu uçların sentezini yapan Uşaklıgil, bir dengenin şirini de yakalamış olur (1)

(1) Halit Ziya Uşaklıgil'in bulunduğu Sertvet-i Fünun devrinde ve daha sonraki yıllarda mensur şiirimizin gelişmesi için "Yakup Kadri Karaosmanoğlu" adlı kitabımızın "Mensur Şiirleri"başlığını taşıyan bölümüne bakılması.